

Lyginamosios ataskaitos santrauka
TEISIŲ PUOSELĖJIMAS

Ankstyva teisinė intervencija, skirta
padėti prekybos žmonėmis aukoms

*Imigrantų Taryba Airijoje
Bulgarų Lyčių Tyrimų Fondas
Klaipėdos Socialinės ir Psichologinės Pagalbos Centras
Teisinių Paslaugų Agentūra
AIRE centras
MONIKA Daugiakultūrė Moterų Asociacija,*

Išleido: Airijos Imigrantų Taryba (Immigrant Council of Ireland)
St. Andrew g. 2
Dublinas 2, Airija
Informacijos pagalbos linija: +353 1 6740200
Administracija: +353 1 6740202
El. paštas: admin@immigrantcouncil.ie
Tinklavietė: www.immigrantcouncil.ie

Finansavimas: Finansuojama iš EK ISEC projekto „Upholding Rights! Early Legal Intervention“ („Teisių Pripažinimas! Ankstyva teisinė intervencija“), skirto kovai su prekyba žmonėmis

Dalinis finansavimas iš Europos Sąjungos Prevencijos ir kovos su nusikalstamumu programos

Šis projektas finansuojamas remiant Europos Komisijai. Leidinys atspindi tik autorių požiūrį ir Europos Komisija nėra laikoma atsakinga už bet kokią informaciją, esančią jame.

Autorius: Dr Monica O'Connor

Redagavo: Nusha Yonkova, Héilean Rosenstock-Armie ir Mary Hillery

Maketavo: Snap Dame Street

ISBN: 978-0-9570144-3-5

Autorinės teisės © 2015, Airijos Imigrantų Taryba

Jokia šio leidinio dalis negali būti dauginama arba perduodama bet kokiais priemonėmis, elektroninėmis ar mechaninėmis, įskaitant kopijavimą, įrašymą ar naudojant bet kokią kitą informacijos saugojimo ar paieškos sistemą be leidėjo sutikimo, išskyrus trumpas citatas, naudojamas kritinei apžvalgai.

Visa informacija šiame leidinyje pateikiama sąžiningai ir dėtos visos pastangos siekiant užtikrinti, kad ji būtų tiksli ir naujausia. Airijos Imigrantų Taryba (ICI) neprisiima jokios atsakomybės už tekste esančias klaidas ir praleidimus. Bet kuris asmuo, kuris remiasi šiuo leidiniu arba naudoja jį bet kokių teisinių klausimų tikslais, laikome, kad priėmė šias naudojimo sąlygas ir nelaiko ICI atsakinga už naudojimąsi ar piktnaudžiavimą šiame leidinyje esančia informacija.

Apie Autorių

Dr Monika O'Connor

Dr. Monika O'Connor yra nepriklausoma tyrėja ir politikos analitikė. Ji yra autorė ir bendraautorė daugelio publikacijų apie smurtą prieš moteris, įskaitant "Globalizacija, prekyba seksualiniais tikslais ir prostitucija: Migrančių moterų patirtis Airijoje" (Kelleher Associates, O'Connor & Pillinger, 2009), kurią užsakė Airijos Imigrantų taryba. Ji baigė doktorantūros mokslinį tyrimą prostitucijos ir prekybos žmonėmis seksualinio išnaudojimo tikslais Airijoje tema, finansuojamą Airijos mokslinių tyrimų tarybos.

Apie nacionalinius tyrėjus

Airija

Katie Mannion yra advokatė, turinti teisę praktine veikla verstis Airijoje, Anglijoje ir Velse. Ji įgijo praktinį advokatės pasirengimą privačios praktikos organizacijoje, kuri specializuojasi žmogaus teisių ir imigracijos įstatymų srityje. Katie už vaikų teisių kampaniją „Už vaikus“ gavo teisinių tyrimų ir politikos poziciją Airijos Tarptautinėje Amnestijoje (Amnesty International Ireland). Katie baigė Nacionalinį Airijos universitetą (Golvėje) įgydama civilinės teisės bakalaurą ir Esekso universitetą įgydama Tarptautinės žmogaus teisių teisės magistrą. Ji taip pat turi Vaikų teisės sertifikatą, įgytą iš Airijos Visuomeninės teisės ir diplomus iš Prancūzų ir Airijos teisės. Katie dirba Airijos Imigrantų taryboje kaip advokatė.

Lietuva

Dr. Dalia Puidokienė turi socialinio darbo magistro išsilavinimą, įgytą Klaipėdos universitete. Savo magistro darbe ji tyrinėjo smurto prieš moteris reiškinį bei nukentėjusių nuo smurto šeimoje moterų resocializacijos galimybes. Tolimesnėse socialinių mokslų doktorantūros studijose (Laplandijos universitete, Suomijoje) ji tyrinėjo prostitucijos reiškinį ir jame esančių moterų patirtį bei patiriamus sunkumus. Kartu su kitais steigėjais 2003 metais ji įkūrė nevyriausybinių organizaciją, Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centrą, kuriame teikiama kompleksinė psichosocialinė pagalba prekybos žmonėmis, prostitucijos bei smurto artimoje aplinkoje aukoms.

Ieva Puškoriūtė yra advokatė, turinti teisės magistro išsilavinimą, įgytą Vilniaus universitete. Ieva specializuojasi tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės srityje. Prieš pradėdant dirbti Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centre, Ieva dvejus metus dirbo nevyriausybiniame organizacijoje, Moterų informacijos centre, kur savanoriškais pagrindais teikė teises konsultacijas šeimos ir darbo teisės srityje moterims, nukentėjusioms nuo smurto šeimoje. Savo praktiką ji yra atlikusi Lietuvos generaliniame konsulate Čikagoje, JAV, taip pat yra dalyvavusi Europos Žmogaus Teisių Teismo proceso inscenizacijos konkurse.

Jungtinė Karalystė

Matthew Moriarty yra praktikuojantis advokatas ir turi Žmogaus teisių teisės magistrą. Jis prisijungė prie AIRE Centro (Individualių Teisių Europoje konsultavimo centras) 2012 m. liepą. Jis vadovavo su migracijos klausimais susijusiam projektui, kurio tikslas buvo paskatinti Europos Sąjungos institucijas sutelkti dėmesį į klausimus, turinčius įtakos pažeidžiamiems ir marginalizuotiems ES piliečiams. Prieš tai jis vadovavo AIRE Centro strateginiam bylinėjimosi projektui, kuris Saint Prix atveju jų intervenciją įtraukė prieš Europos Sąjungos Teisingumo Teismą. Matthew yra aktyviai dalyvaujantis centro atliekamuose darbuose, susijusiuose su prekybos žmonėmis klausimais, kur anksčiau taip pat yra vykdęs įvairius projektus, susijusius su prekyba žmonėmis ir smurtu šeimoje. Jis nuolat atstovauja AIRE centrą klientams teismo posėdžiuose apeliacinėse instancijose, taip pat jis yra dirbęs trečiosios šalies intervencijos ir bylinėjimosi bylose JK teismuose, Europos Žmogaus Teisių Teisme ir Teisingumo Teisme.

Škotija

Kirsty Thomson yra kvalifikuota advokatė, kuri turi Škotijos teisės laipsnį ir Tarptautinės Žmogaus Teisių teisės magistrą. 8 metus ji buvo Teisinių paslaugų tarnybos Moterų ir jaunų asmenų departamento vadovė. Departamentas turi 5 žmogaus teisių teisininkus, kurie teikia specializuotą teisinę paslaugą pabėgėlių ir migrantų moterims ir jaunimui, susijusiems su prekyba žmonėmis. Kirsty yra įvairių patariamųjų klausimų, veiklos ir darbo grupių, susijusių su prekyba žmonėmis, narė. Pastaruosius 8 metus ji aktyviai prisidėjo prie mokslinių tyrimų, politikos ir mokymų vedimo šiais klausimais vietos, nacionaliniu ir Europos lygiu.

Bulgarija

Genoveva Tisheva yra Bulgarijos Lyčių tyrimo fondo (BGRF) generalinė direktorė, taip pat Moterų žmogaus teisių mokymo instituto vadovė. Ji yra kvalifikuota teisininkė, specializuojasi civilinės teisės, žmogaus teisės ir moterų teisių klausimais. Bulgarijoje buvo atlikti nacionaliniai moksliniai tyrimai konsultuojantis su Desislava Kaleova-Nikolova, kuri yra taip pat yra kvalifikuota Bulgarijos Lyčių tyrimo fondo advokatė ir patarėja, turinti patirtį teisiniuose tyrimuose ir analizėje.

Suomija

Jarna Tanskanen atliko nacionalinius mokslinius tyrimus Suomijoje. Ji yra paskutinių metų teisės studentė, savo studijas baigianti Rytų Suomijos universitete, baudžiamosios teisės srityje. Ji bendradarbiavo su „Monika“ organizacija dėl

Projekto partneriai

Imigrantų taryba Airijoje (ICI), Airija

Airijos Imigrantų taryba (ICI) yra organizacija, kurioje migrantai ir Airijos žmonės dirba kartu, su tikslu teikti informaciją, paramą ir teisinę pagalbą imigrantams ir jų šeimoms. Kiekvienais metais ICI informacijos ir perdavimo paslauga susijusi su daugiau nei 10.000 migrantų ir Airijos žmonių paklausimais. ICI yra licencijuotas nepriklausomas teisės centras, kas ICI suteikia galimybę teikti klientams teisinį atstovavimą, taip pat vesti teisinės politikos ir lobizmo darbą. Bylos imamasi, kai ji yra strateginės svarbos ir gali sukelti teisėkūros ar procesinius pokyčius arba kai klientas yra ypač pažeidžiamas, pavyzdžiui, kai pažeidžiamos žmogaus teisės Airijoje, išnaudojimo, kaip prekybos žmonėmis aukos, atveju. Per pastarąjį dešimtmetį ICI darbo apimtis išsiplėtė. Organizacijos žinių ir patyrimo buvo ieškoma įgyvendinant daugelį įvairių Europos projektų; atlikti novatoriški įvairių svarbių sričių tyrimai padėjo formuoti valstybės politiką bei diskursą. ICI yra labai aktyvi teisėkūros ir politikos reformos lobizme ir prisidėjo prie kai kurių labai konkrečių reformų, tokių kaip požiūrio kaitoje ir geresnio supratimo klausimais, su kuriais susiduria migrantai Airijoje.

AIRE centras, Jungtinė Karalystė

AIRE centras yra Jungtinėje Karalystėje įsikūrusi labdaros organizacija, kurios misija yra skatinti supratimą apie Europos teisėje numatytas teises ir padėti socialiai atskirtiems asmenims ar tiems, kurie atsiduria pažeidžiamose aplinkybėse, su tikslu apginti jų teises. Centro darbas yra teikti konsultacijas fiziniams asmenims ir juridiniams vienetams, atsižvelgiant į ES laisvo judėjimo teisę ir Europos žmogaus teisių konvencijos taikymą. AIRE centras taip pat teikia mokymus teisės patarėjams ir pagrindinėms suinteresuotoms šalims, padedant socialiai atskirtiems asmenims, siekiant didinti jų informuotumą apie Europos teisę. AIRE centras turi patirties dirbant su klausimais, susijusiais su prekyba žmonėmis. Jis imasi atstovavimo ir ginčų Jungtinėje Karalystėje, kurie konkrečiai apima teisės sritį, susijusią su žmonių prekyba. Šiuo metu jie įgyvendina du projektus, tame tarpe ir ELI projektą, kurie susiję su prekybos žmonėmis klausimais, seksualiai išnaudojamu ir parduodamu jaunimu, finansuojamais iš šalpos lėšų, daugiausia dėmesio skiriant mokymų konsultantams, kurie dirba su jaunomis aukomis. AIRE centras taip pat yra atlikęs teisinį projektą, susijusį su prekybos ir smurto šeimoje klausimais, finansuojamą iš Esmee Fairbairn fondo.

Bulgarų Lyčių tyrimų fondas (BLTF), Bulgarija

Bulgarų Lyčių tyrimų fondas (BLTF) buvo įkurtas 1998 metais. BLTF-o dėmesys skiriamas moksliniams tyrimams, informuotumo ugdymui, švietimui, stebėsenos ir siūlymų teisės aktų ir politikos lyčių lygybės ir moterų apsaugos nuo visų formų smurto - smurtas šeimoje, prekybos moterimis ir seksualinio priekabiavimo darbo vietoje srityse. BLTF dalyvavo Kovos su prekyba žmonėmis Bulgarijos teisėkūros parengime 2003-2004 metais bei tobulinant nacionalinį gražinimo mechanizmą prekybos žmonėmis aukų apsaugai per Nacionalinę Komisiją kovai su prekyba žmonėmis 2007-2009 metais. BLTF yra iniciatyvinės grupės su konsultacinėmis funkcijomis Komisijos narys.

Teisinių paslaugų agentūra (TPA), Škotija

Teisinių paslaugų agentūra (TPA) yra didžiausias Škotijos teisinių paslaugų centras sprendžiant nepatenkintus teisinius poreikius tiems, kurie jaučia trūkumą. Jis tai daro per teisinių konsultacijų teikimą, atstovavimą teismuose / tribunoluose, atliekant tyrimus, leidžiant įvairius leidinius, vedant seminarus ir mokymus. TPA imasi dirbti, kad apsaugoti pabėgėlių ir migrantų moterų ir vaikų teises, siekia užkirsti kelią tapti benamiais, gina išskeldinimą ir hipotekos susigrąžinimą, psichikos sveikatos, demencijos ir socialinės gerovės įstatymuose. Atsižvelgiant į prekybos žmonėmis sritį, TPA turi konkrečią kompetenciją suteikti daugiau teises paslaugas prekybos žmonėmis aukoms. Per pastaruosius metus, centras dirbo su 78 moterimis ir jaunais žmonėmis, kurie atskleidė, kad jie prekybos žmonėmis aukos. Kalbant apie politiką ir mokslinius tyrimus, departamentas yra nacionalinių ir vietinių darbo grupių dalis šiuose klausimuose, dirba partnerystėje su pagrindiniais statistiniais ir nestatutiniais partneriais. Centras taip pat yra aukų priežiūros ir paramos pogrupio narys, kuris įeina į Škotijos Vyriausybės pažangos grupės dėl prekybos žmonėmis sudėtį. Jis taip pat yra Kryžiaus partijos dėl prekybos žmonėmis Škotijos Parlamente narys.

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras (KSPPC), Lietuva

Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centras (KSPPC) yra nevyriausybinių, ne peno siekianti organizacija, teikianti kompleksinę psichosocialinę pagalbą prekybos žmonėmis, prostitucijos, smurto šeimoje aukoms (moterims su vaikais, jaunimui, šeimoms). Klaipėdos socialinės ir psichologinės pagalbos centro vizija - moterys, vaikai bei visi šeimos nariai, socialiai ir psichologiškai saugūs. Siekiant patenkinti vaikų, jaunimo, moterų bei šeimų socialinio saugumo ir psichikos sveikatos poreikius, centras teikia profesionalią specialistų ir apmokytų savanorių pagalbą. Teikiamos pagalbos tikslas yra įgalinti nuo prekybos žmonėmis / prostitucijos nukentėjusias moteris, kad jos sugebėtų priimti gerai suformuluotą, autonomišką sprendimą dėl savo tolimesnio gyvenimo bei pajėgtų kontroliuoti situaciją ir susidariusias aplinkybes, norint pasiekti savo norimą tikslą, tuo būdu siekiant padėti sau ir kitoms moterims link geresnės gyvenimo kokybės ateityje. Teikiamą pagalbą centre sudaro tarpininkavimas dėl laikino apgyvendinimo gavimo, socialinės, psichologinės bei teisinės konsultacijos, psichoterapinė pagalba, tarpininkavimas tvarkant reikalingus dokumentus, atstatant santykius su kitais šeimos nariais, įgyti reikalingą kvalifikaciją ar surasti darbą. Be viso to, centras skatina visuomenės narių pilietinę atsakomybę. Centras teikia pagalbą asmenims bendradarbiaudamas su nacionalinėmis ir tarptautinėmis NVO, kitomis šalies institucijomis bei organizacijomis, tame tarpe ir Klaipėdos miesto savivaldybės Socialinės paslaugų departamentu.

MONIKA - daugiakultūrinė moterų asociacija, Suomija

MONIKA - daugiakultūrinė moterų asociacija, veikianti Suomijoje kaip skėtinė organizacija, jungianti kelias moterų tautinių mažumų asociacijas. MONIKA remia pastangas stiprinti kultūros toleranciją ir skatinti saugų kasdienį gyvenimą visiems. MONIKA remia migrantų gerovę skirtingomis formomis. Ji skatina moterų ir migrantų aktyvų dalyvavimą socialinių problemų sprendime bei teikia paslaugas ir konsultacijas smurto šeimoje aukoms. MONIKA aktyviai dirba lobistinį darbą su sprendimų priėmėjais bei rengia mokymus socialinės ir sveikatos priežiūros specialistams. Asociacija atlieka ekspertų vaidmenį sprendžiant daugiakultūriškumo, etninių santykių, įgalinimo, socialinės integracijos, taip pat smurto migrantų moterų atžvilgiu klausimus.

Karo aukų moterų centras (KAMC), Kroatija

Karo aukų moterų centras (KAMC) Kroatijoje įsijungė į dabartinį EK projektą 2014 metų pabaigoje, pakeisdami projekto partnerį iš Suomijos „MONIKA“, todėl centras nedalyvavo nacionalinių mokslinių tyrimų veikloje. (KAMC) yra nevyriausybinių, feministė organizacija, įkurta 1992 metais su tikslu padėti moterims, priešiškomis karui smurtui prieš moteris. Centro, kaip vienos iš seniausių moterų organizacijų Kroatijoje, dėmesys nukreiptas į darbą visuomenės informavimui ir moterų teisių skatinimui, teikiant tiesioginę pagalbą moterims, dalijantis žiniomis ir patirtimi, moterų organizacijų tinklų kūrimui ir lobizmui įtakoti valstybės institucijas ir teisės aktus moterų naudai.

Paaiškinimas

Decentralizuotos JK ir Škotijos galios

Šalys, kurios sudaro Jungtinę Karalystę, veikia decentralizuotai. Decentralizuotos galios yra įstatymais numatytos galios, suteiktos parlamentams ir administracijoms Šiaurės Airijoje, Škotijoje ir Velse. Likusios galios yra tie sprendimai, kuriuos pasilieka JK parlamentas ir vyriausybė Vestminsteryje. Vestminsteris taip pat atsakingas už teisės aktus ir politiką Anglijoje visais decentralizuotais klausimais. Kalbant apie tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės normas, Jungtinės Karalystės parlamentas jas ratifikuoja JK vardu, todėl Škotija taip pat yra įpareigota jų laikytis. Kalbant apie intervencijas prekybos žmonėmis srityje, migracija yra likusioms galioms priskiriamas klausimas. Todėl prekybą žmonėmis ir oficialų prekybos žmonėmis aukų identifikavimą per nacionalinį nukreipimo mechanizmą JK vyriausybė laiko patenkančiais į migracijos sritį, vadinasi, tai yra likusioms galioms priskiriamas klausimas. Baudžiamoji teisė, aukų apsauga, švietimas, sveikatos apsauga ir vaikų priežiūra bei saugojimas yra decentralizuoti. Be to Škotija turi savo unikalią teisėsaugos, teisės ir teisingumo sistemą, kuri skiriasi nuo likusios JK. Kalbant apie ATI, aukų apsauga ir teisinių konsultacijų teikimas yra Škotijos vyriausybės atsakomybė. Beje, vis dar skiriasi paslaugų teikimas Škotijoje nuo likusios JK.

TURINYS

Ižanginis žodis	10
1 skyrius. Ižanga	12
1.1 Teisinis ir politinis kontekstas Europoje	12
1.2 Tarptautinės priemonės	12
1.3 „Teisių puoselėjimas: ankstyva teisinė intervencija“ (ATI)	12
2 skyrius. Metodologija	14
2.1 Metodologiniai įrankiai	14
3 skyrius. Tarptautinės priemonės ir Europos direktyvos	15
3.1 Ratifikavimas ir perkėlimas į nacionalinę teisę	15
3.2 Tarptautinės ir Europos priežiūros institucijos	15
3.3 Išvada	16
4 skyrius. Nacionalinė teisė ir PŽA identifikavimas	17
4.1 Nacionalinė teisė	17
4.2 Nacionalinės struktūros ir gairės	17
4.3 Prekybos žmonėmis aukų identifikavimas	17
4.4 Apmąstymo ir atsigavimo laikotarpiai ir leidimai laikinai gyventi	19
5 skyrius. Tarnybų atsakymai	20
5.1 Agentūrų naudojama apibrėžtis ir ženklai	20
5.2 Specializuotos tarnybos	20
5.3 Paslaugų teikėjai ir teisinės konsultacijos	20
6 skyrius. Galimybė gauti teisinę pagalbą ir teisinę intervenciją	21
6.1 Galimybė gauti valstybinę teisinę pagalbą	21
6.2 Prekybos žmonėmis bylų sudėtingumas ir galimybė gauti teisininkus, besispecializuojančius šioje srityje	22
6.3 Ankstyvos teisinės intervencijos nauda prekybos žmonėmis aukoms	23
6.4 Ankstyvos teisinės intervencijos nauda remiančioms agentūroms	23
6.5 Ankstyvos teisinės intervencijos vieta ir laikas	24
7 skyrius. Mokymai, tarpžinybinis bendradarbiavimas ir priežiūra	25
7.1 Mokymai ir tarpžinybinis bendradarbiavimas	25
7.2 Nacionaliniai pranešėjai	25

8 skyrius. Išvados ir rekomendacijos	26
8.1 Išvados	26
8.2 Rekomendacijos	27
8.2.1 Identifikavimas	27
8.2.2 Ankstyva teisinė intervencija	27
8.2.3 Paslaugų teikimas	27
8.2.4 Mokymas ir švietimas	28
8.2.5 Tarpžinybinis darbas	28
8.2.6 Moksliniai tyrimai	28

Imigrantų Taryba Airijoje

Įžanginis žodis

Didelė visuomenės, žiniasklaidos ir politinio prekybos žmonėmis diskurso dalis orientuojasi į kaltininkų radimą ir teisingumo vykdymą. Tai nestebina, turint omenyje šių tarptautinių nusikaltimų mastus ir jų vykdytojų žiaurumą.

Tačiau svarbu prisiminti, kad prekyba žmonėmis nėra nusikaltimas be aukų ir kad politikai, teismai ir visuomenė apskritai turi lygiai tiek pat dėmesio skirti ir nusikaltimo aukoms.

Būdamas potrauminėje būsenoje jos dažnai paliekamos likimo valiai užsienio valstybėje, nepasitiki policija, valstybės agentūromis ir nežino savo tarptautiniu mastu pripažintų teisių.

Šis leidinys, išankstinės teisinės intervencijos (ATI) projekto dalis, yra galimybė ištaisyti strategijų disbalansą ir užtikrinti, kad šalys skirtų tiek pat išteklių nukentėjusiųjų teisėms puoselėti, kiek skiria kaltininkų sodinimui į kalėjimą.

Mūsų lyginamasis tyrimas tarp šešių šalių rodo, kad, nors visi susitaria dėl aukoms teikiamų ankstyvų teisinių konsultacijų ir teisinio atstovavimo naudos, jų įgyvendinime vis dar yra daug spragų.

Ši ataskaita rodo, kad nėra jokių oficialių kelių, protokolų ar procedūrų, užtikrinančių, kad ankstyva teisinė intervencija bus suteikiama visada.

Iš šio darbo kyla pagrindinės rekomendacijos: standartizuoti kriterijus visoje ES dėl prekybos žmonėmis aukų atpažinimo ženklų, aukų identifikavimo pagrindų ir mechanizmų.

Drauge su savo partneriais esame įsipareigoję skirti ankstyvą teisinę intervenciją kaip mechanizmą, užtikrinantį, kad aukos nebūtų kriminalizuojamos ir kad gautų žalos atlyginimą dėl rimtų nusikaltimų, įvykdytų prieš jas.

Taip pat nagrinėjamas geresnio švietimo, mokymo ir tarpžinybinio bendradarbiavimo poreikis. Jei valstybės institucijos, medicinos personalas ir priežiūros specialistai geriau supras prekybos žmonėmis atpažinimo ženklus ir ankstyvos teisinės intervencijos svarbą, galėsime pasiekti daugiau aukų ir galėsime užtikrinti, kad jos gautų tinkamą teisinę paramą ir kad ją gautų laiku.

Ataskaitoje taip pat minimas mažas nuteistųjų už prekybą žmonėmis skaičius ir rekomenduojami tolimesni tyrimai išsiaiškinti kodėl taip yra. Manome, kad, puoselėdami nukentėjusiųjų teises, galime padėti padidinti nuteistųjų skaičių, nes nusikaltimų aukos drąsiau teiks parodymus ir įrodymus prieš savo prievartautojus.

Daugeliui rekomendacijų pritaria fronto liniją laikiančios agentūros, pvz., Airijos imigracijos taryba. Tarptautinės kritikos dėl aukų identifikavimo ir galimybių apgyvendinti trūkumo Airija sulaukė iš įvairių šaltinių, įskaitant Europos Tarybą, ESBO ir JAV valstybės departamento metinę ataskaitą dėl prekybos žmonėmis.

Galiausiai, norime atkreipti dėmesį į neeilinį bendradarbiavimą tarp mūsų partnerių ATI projekte ir finansinę paramą iš Europos Komisijos, kur jie padėjo įvykdyti šį didelės apimties darbą.

Manome, kad šis leidinys bus svarbus indėlis į diskusiją, kuri Europai reikalinga, jei ji rimtai nusiteikusi padėti tiems, kurie labiausiai nukenčia dėl šio vieno iš sparčiausiai augančių šių dienų nusikaltimų.

Denise Charlton

Airijos imigracijos tarybos generalinė direktorė

Nusha Yonkova

Airijos imigracijos tarybos kovos su prekyba žmonėmis vadovė

1 skyrius. Įžanga

1.1 Teisinis ir politinis kontekstas Europoje

Europos Sąjunga ėmėsi papildomų priemonių, leidžiančių sustiprinti prekybos žmonėmis aukų (PŽA) apsaugą ir užtikrinti jų teisę į teisinę intervenciją. 2011/36/ES direktyva (pakeičianti Tarybos pamatinį sprendimą 2002/629/JHA) yra naujausias ženklas, rodantis, kad Europos Sąjunga yra įsipareigojusi spręsti prekybos žmonėmis problemą iš žmogaus teisių perspektyvos. 12(2) straipsniu reikalaujama, kad valstybės užtikrintų, jog aukos nedelsiant gautų teisinę pagalbą ir atstovus teisme, įskaitant ir ieškinio dėl žalos atlyginimo pateikimą, kuris turi būti teikiamas nemokamai, jei auka neturi pakankamai finansinių resursų. Valstybės narės (VN) taip pat turi užtikrinti, kad aukos gautų atitinkamą apsaugą, atsižvelgiant į individualiai įvertintą joms kylantį pavojų, *inter alia*, kad galėtų dalyvauti liudininkų apsaugos programose arba pasinaudoti kitomis panašiomis priemonėmis. Direktyva papildo kitas Europos lygmeniu taikomas priemones, skirtas kovai su prekyba žmonėmis. Ypatingas dėmesys šioje iniciatyvoje yra skiriamas Tarybos sprendimui 2007/125/JHA „Nusikalstamumo prevencija ir kova su nusikalstamumu“, kurio 3 straipsnio (2) punkto (c) ir (d) dalyse siekiama „skatinti ir plėtoti liudytojų apsaugos ir rėmimo geriausių praktiką ir nuo nusikaltimų nukentėjusių asmenų apsaugos geriausių praktiką“, ES direktyvai 2004/81/EK dėl teisės laikinai gyventi suteikimo trečiųjų šalių piliečiams, kurie yra prekybos žmonėmis aukos (PŽA) arba kuriais buvo pasinaudota nelegalios imigracijos tikslais ir kurie bendradarbiauja su kompetentingomis institucijomis, ES direktyvai 2004/80/EK dėl žalos atlyginimo nusikaltimo aukoms ir ES direktyvai 2012/29/ES, kuria nustatomi būtinausi nusikaltimų aukų teisių, paramos joms ir jų apsaugos standartai.

1.2 Tarptautinės priemonės

ES direktyvos dėl aukų teisių sustiprina daugybę tarptautinių priemonių nuostatų. JT Palermo protokolo 6 straipsnyje yra išdėstytas bendras įsipareigojimas teikti informaciją PŽA apie teismines procedūras ir pristatyti bei apsvarstyti jų nuomonę ir interesus per atitinkamus baudžiamojo proceso prieš nusikaltėlius etapus. Europos Tarybos (ET) konvencijos 12 straipsnyje teigiama, kad valstybės turi imtis įstatyminių ar kitų priemonių, būtinų norint suteikti aukoms fizinę, psichologinę ir socialinę pagalbą. Svarbu pažymėti, kad pagalba aukai neturi priklausyti nuo to, ar auka sutinka liudyti byloje. Atsižvelgiant į kompensaciją ir žalos atlyginimą, ET konvencijos 15 straipsnyje teigiama, kad šalys turi užtikrinti, jog aukos nuo pirmojo susisiekiimo su atitinkamomis institucijomis turėtų prieigą prie informacijos apie atitinkamus teisinius ir administracinius procesus joms suprantama kalba. Teisė į teisinę pagalbą ir nemokamos teisininkų paslaugos turi būti užtikrintos pagal šalies vidaus įstatymus, tai taikoma ir aukų teisei gauti žalos atlyginimą iš kaltininkų.

1.3 „Teisių puoselėjimas: ankstyva teisinė intervencija“ (ATI)

Nepaisant šių tarptautinių priemonių ir daugybės Europos direktyvų, 2012 m. Prekybos žmonėmis panaikinimo ES strategijos atstovai pripažįsta, kad vis dar kyla daug sunkumų teikiant informaciją PŽA dėl jų teisių valstybėse narėse (VN). Teigiama, kad per pastaruosius susirašinėjimo su Komisija metus akcentuojama, jog PŽA susiduria su sunkumais:

„kai kreipiasi į atitinkamas institucijas ar organizacijas aiškios informacijos dėl teisės gauti pagalbą ir sveikatos priežiūrą, dėl teisės gauti leidimą gyventi ir dirbti, dėl teisių į teisingumą bei teisininką ir dėl galimybės kreiptis dėl žalos kompensavimo.“

Dėl šių priežasčių EK ISEC organizacijos finansuotas projektas „Teisių puoselėjimas: ankstyva teisinė intervencija“ (ATI) įkurtas pačiu laiku, kad ištirtų, ar šie teoriniai įsipareigojimai ir įstatymai duoda veiksmingus, išmatuojamus rezultatus PŽA. Šis tarptautinis projektas siekia identifikuoti ir išanalizuoti aukoms teikiamą ATI penkiose valstybėse narėse: Bulgarijoje (BG), Suomijoje (FI)¹, Airijoje (IE), Lietuvoje (LIT), Škotijoje ir Jungtinėje Karalystėje (UK)². ATI koncepcija pagal visus galiojančius įstatymus apima konfidencialios teisinės pagalbos ir advokato paslaugų teikimą aukai pirmą kartą kreipiantis į atitinkamas institucijas, rizikos vertinimą, esant neatidėliotinam apsaugos poreikiui, sprendimus dėl geriausių / tinkamiausių apsaugos priemonių valstybėje visoms potencialioms aukoms (įskaitant ir ES piliečius), apmąstymo ir atsigavimo laikotarpio užtikrinimą prieš bet kokių tyrimų apklausas / pareiškimų teikimą, kriminalinių pavojų vertinimą, pvz., imigracijos nusižengimų, ir alternatyvių apsaugos priemonių ieškojimą (pvz., suteikiant prieglobstį), jei išnaudojimas nėra prekybos žmonėmis dalis.

Projekte buvo pripažinta, kad norint išanalizuoti ATI šešiose valstybėse narėse buvo būtina susidaryti bendrą vaizdą apie tai, kokių veiksmų imamasi dėl prekybos žmonėmis ir kaip veikia teisinės pagalbos ir susijusios teisinės intervencijos mechanizmas. Dėl šios priežasties lyginamojo tyrimo ataskaita analizuoja daugybę teisinių ir politinių aspektų kiekvienoje šalyje, įskaitant tarptautinių priemonių ratifikavimą, nacionalinius įstatymus ir institucijas, susijusias su prekyba žmonėmis, PŽA identifikavimą ir paslaugų teikimą, teisę į teisinę pagalbą ir teisinę intervenciją, mokymus ir bendradarbiavimą tarp agentūrų, stebėjimą bei vertinimą. Atliekant tyrimą patobulintas gerosios praktikos modelis ir trys pirminiai ATI projektai. Siekiama, kad šio projekto rezultatai turėtų įtakos tam, kokių veiksmų imamasi kovojant prieš prekybą žmonėmis nacionaliniu ir ES lygmeniu, kad būtų sustiprinta aukoms teikiama pagalba ir apsauga, įskaitant ir tuos atvejus, kai aukos liudija teisme, ir kad būtų stiprinamas visuomenės ir valstybių bendradarbiavimas užtikrinant aukų žmogaus teises. Projektas remiasi tarptautiniu sutarimu, kad kova prieš prekybą žmonėmis turi remtis žmogaus teisėmis, ir palaiko savalaikio bendradarbiavimo plėtrą tarp valstybių ir visuomenės užtikrinant aukų teises.

---

1 Dėl pasikeitusių aplinkybių projekto partneriai iš Suomijos tyrimo etapo pabaigoje turėjo pasitraukti iš projekto, o juos pakeitė partneriai iš Kroatijos. Tam buvo gautas pritarimas iš Europos Komisijos.

2 Paaiškinimą apie galių perdavimą Škotijai ir JK rasite 2 priede

2 skyrius. Metodologija

2.1 Metodologiniai įrankiai

Pagrindiniai ATI projekto tyrimo metodologiniai įrankiai:

- Šešių pirminių projekto partnerių užpildyti ir tyrimo vykdytojams gražinti Strategijų ir įstatymų apklausos lapai
- Konsultacijų diena, siekiant užtikrinti pradinių duomenų rinkimo nuoseklumą ir aiškumą.
- Interviu kiekvienoje šalyje su svarbiausiais suinteresuotais subjektais, kurių kompetencijoje yra prekybos žmonėmis problema.
- Šešios tyrimo vykdytojų analizei pateiktos nacionalinės ataskaitos

Pradiniai duomenys, surinkti per interviu iš apklaustųjų, kartu su duomenimis, surinktais iš Strategijų ir įstatymų apklausos lapų, buvo papildyti naujausių tyrimų rezultatais ir sudarė nacionalinių ataskaitų pagrindą. Buvo atlikta lyginamoji analizė, ir visa mokslinio tyrimo ataskaita publikuojama projekto interneto svetainėje. Šie duomenys nėra išsamūs ir negali užfiksuoti kiekvienos valstybės veiksmų dėl prekybos žmonėmis detalių ir niuansų. Tačiau jie parodo bendrą vaizdą apie šešių valstybių atsaką apskritai, ypač apie veiksmus, kurių buvo imtasi dėl prekybos žmonėmis. Tolesni skyriai yra išvadų apie veiksmus, kurių buvo imtasi dėl pilnamečių prekybos žmonėmis aukų, santrauka.

3 skyrius. Tarptautinės priemonės ir Europos direktyvos

3.1 Ratifikavimas ir perkėlimas į nacionalinę teisę

Pagrindinių tarptautinių priemonių ratifikavimas visose šešiose valstybėse praėjo gana sklandžiai. Atsižvelgiant į ES direktyvas, visos šešios valstybės į nacionalinę teisę perkėlė ES direktyvą 2011/36/ES ir ES direktyvą 2004/80/EB dėl žalos atlyginimo nusikaltimo aukoms. Nors Lietuva yra vienintelė šalis perkėlus ES direktyvą 2012/29/ES, kitos penkios valstybės yra įsipareigojusios tai padaryti iki 2015 metų. Tačiau, atsižvelgiant į ES direktyvą 2004/81/EB dėl teisės laikinai gyventi suteikimo trečiųjų šalių piliečiams, verta pažymėti, kad Suomija, Airija, Jungtinė Karalystė (kartu ir Škotija) pasirinko netaikyti šios direktyvos, o Bulgarija ir Lietuva yra įsipareigojusios ją perkelti į nacionalinę teisę, bet laukia galiojančių įstatymų pakeitimų.

Tarptautinių ir Europos priemonių bei direktyvų ratifikavimas ir perkėlimas į nacionalinę teisę atnešė išsamias įstatymines ir strategines gaires dėl prekybos žmonėmis visose Europos Sąjungos VN, kurios sudarė sąlygas identifikuoti, apsaugoti ir remti tūkstančius aukų. Vis dėlto tarptautinės ir Europos priežiūros institucijos vis dar randa trūkumų jas įgyvendinant ir mato efektyvesnių priemonių poreikį, kurios veiksmingai vykdytų VN įsipareigojimus dėl PŽA.

3.2 . Tarptautinės ir Europos priežiūros institucijos

Pagrindinės tarptautinės ir Europos priežiūros institucijos, įskaitant Konvencijos dėl visų formų moterų diskriminacijos panaikinimo (CEDAW) stebėsenos komitetą, kovos su prekyba žmonėmis ekspertų grupę (GRETA), atsakingą už Europos Tarybos konvencijos įgyvendinimo stebėseną; Europos saugumo ir bendradarbiavimo organizaciją (ESBO) ir JAV valstybės departamento prekybos žmonėmis ataskaitas, toliau kelti esminius klausimus dėl tolesnės pažangos, reikalingos šešiose valstybėse, siekiant geresnių rezultatų PŽA, prekybos žmonėmis prevencijos ir baudžiamojo persekiojimo už prekybą žmonėmis. Pabrėžiama, kad reikia didinti pastangas, siekiant identifikuoti visas aukas, gerinant nacionalinius nukreipimo mechanizmus (NNM) ir skatinant bendradarbiavimą tarp teisės saugos ir NVO.

Visos priežiūros institucijos pripažįsta, kad VN padarė didelę pažangą teikdamos paslaugas PŽA. Tačiau pastebėta ir nemažai trūkumų, susijusių su tinkamos pagalbos ir apsaugos teikimu visoms aukoms, įskaitant ir nebendradarbiaujančiąsias su policija ar valdžios institucijomis, ir poreikiu suteikti prekybos žmonėmis aukoms tinkamą prieglaudą, galinčią suteikti pakankamą saugumą ir privatumą. Stebėjimo organai taip pat pabrėžia poreikį tobulinti teisinių konsultacijų teikimą ir atstovavimą aukoms įvairiais klausimais, įskaitant nacionalinių nukreipimo mechanizmų prieglobsčio sistemas, baudžiamosiose bylose ir dėl žalos atlyginimo, ir pabrėžia, kad visos PŽA iš tikrųjų galėtų naudotis teisinėmis paslaugomis, jei tik yra prekybos žmonėmis požymių. Valstybės primygtinai raginamos didinti pastangas, kad iširtų, keltų baudžiamąsias bylas ir baustų už prekybos žmonėmis nusikaltimus, įskaitant prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais nusikaltimus, ir užtikrintų atitinkamų bausmių skyrimą bei kad didžioji dauguma nuteistų nusikaltėlių gauti laisvės atėmimo bausmes.

3.3 Išvada

Išorės priežiūros mechanizmų vaidmuo yra labai svarbus užtikrinant, kad VN vykdytų savo įsipareigojimus pagal Europos ir tarptautines direktyvas. Nors kiekviena VN turi unikalią teisinę ir politinę sistemą, akivaizdu, kad yra bendrų problemų ir iššūkių visose šalyse dėl aukų identifikavimo, paramos PŽA ir baudžiamojo prekyautojų persekiojimo. Norint užtikrinti valstybių narių atskaitomybę, reikia griežto kiekvienos VN praktikų ir rezultatų tyrimo, o šio projekto tikslas – prisidėti prie šio tyrimo. Tikimasi, kad netolimoje ateityje bus įvertintas 2011/36/ES perkėlimas į nacionalinę teisę ir bus pateiktos rekomendacijos bei, prireikus, pažeidimo procedūros, taikytinos VN, neįgyvendinusioms Europos teisės kaip numatyta.

4 skyrius. Nacionalinė teisė ir PŽA identifikavimas

4.1 Nacionalinė teisė

Iš tarptautinių priemonių ir Europos direktyvų kylantys įsipareigojimai lėmė specialių įstatymų priėmimą dėl prekybos žmonėmis ir (arba) nacionalinių įstatymų pakeitimus visose Europos Sąjungos valstybėse narėse. Teisės aktai buvo priimti Bulgarijoje, Suomijoje, Airijoje ir Lietuvoje, o JK ir Škotijoje įstatymai yra šiuo metu rengiami. Prekybos žmonėmis apibrėžimas ir formos, įtraukti į prekybos žmonėmis teisės aktus, atitinka JT Palermo protokolą ir numato griežtas bausmes nuteistiems nusikaltusiems asmenims nuo dvejų iki penkiolikos metų. Yra numatyta galimybė skirti sunkesnes bausmes, atsižvelgiant į papildomus elementus, įskaitant ypač žiaurų smurtą, mirties pavojaus sukėlimą, aukos amžių ir protinius gebėjimus, asmenų, kuriais buvo prekiauta, skaičių ir ar žmonėmis prekiaavo valdžios institucijos arba valstybės ir visuomenės veikėjai, kurie gali lemti bausmės iki gyvos galvos skyrimą.

4.2 Nacionalinės struktūros ir gairės

Visose šešiose šalyse įkurtos nacionalinės struktūros, kurios yra centrinėje valdžioje ir turi įgaliojimus formuoti bei įgyvendinti valstybės politiką ir koordinuoti veiksmus prieš prekybą žmonėmis. Jų kompetencijoje yra bendra atsakomybė už prevenciją, apsaugą ir paslaugų teikimą. Jos palaiko ryšius su pagrindiniais valstybės ir NVO sektoriais, siekdamos užtikrinti išsamius ir koordinuotus PŽA identifikavimo, tinkamos apsaugos teikimo ir paramos metodus. Nacionalinės koordinavimo struktūros taip pat vaidina svarbų vaidmenį renkant ir platinant duomenis. Visų šešių valstybių policijos pajėgos įkūrė specializuotus padalinius tirti ir traukti baudžiamojon atsakomybėn prekyba žmonėmis nusikaltusius asmenis, ir vis daugiau policijos pareigūnų specializuojasi šioje srityje.

4.3 Prekybos žmonėmis aukų identifikavimas

Geresnis PŽA identifikavimas yra paskelbtas Europos Sąjungos prioritetas, kuris lėmė nacionalinių struktūrų įkūrimą ir gairių nustatymą visose VN. Identifikavimas yra labai svarbus aukoms, įtvirtinant jų teisę į prekybos žmonėmis aukų teises, nors kai kurios iš šių teisių gali būti prieinamos ir be oficialaus valstybinio identifikavimo. Teoriškai tarptautinės ir Europos Sąjungos teisės normos aiškiai išdėsto, kad oficialaus PŽA statuso gavimas neturėtų apibrėžti, ar asmuo iš tikrųjų yra, ar nėra prekybos žmonėmis auka, ir atitinkamai visoms potencialioms aukoms turėtų būti teikiama pagalba ir teisinis atstovavimas. Tačiau iš tikrųjų formalus identifikavimas turi didelę įtaką siekiant teisių ir paslaugų, ypač trečiųjų šalių piliečiams, kuriems dėl to gali būti suteikta arba atsisakyta suteikti teisė laikinai gyventi bei visos iš šio leidimo laikinai gyventi kylančios teisės, įskaitant socialinę paramą, apgyvendinimą, švietimą, darbą ir teisę į ilgalaikį apsigyvenimą.

NVO, valstybės institucijos, policija ir sienos apsaugos tarnybos vaidina svarbų vaidmenį anksti atpažįstant prekybos žmonėmis ženklus ir identifikuojant potencialias bei įtariamas PŽA valstybėse narėse. Tačiau, kaip rodoma 2 lentelėje, įgaliojimus ar kompetenciją oficialiai nustatyti PŽA penkiose iš šešių valstybių turi valstybės institucijos, ypač policija, o tais atvejais, kai yra imigracijos problema, sienų kontrolė ir imigracijos tarnybos. Daugelyje šalių sukurtos nacionalinės gairės – Nacionaliniai nukreipimo mechanizmai, – kad nukreiptų potencialias / nustatytas / įtariamas PŽA į valstybės valdžios institucijas oficialiai identifikuoti, suteikti pagalbą ir apsaugą.

1 lentelė. Valdžios institucijos, turinčios įgaliojimus identifikuoti prekybos žmonėmis aukas ir nacionaliniai nukreipimo mechanizmai (NNM)

Valstybė	Valstybės institucija, turinti įgaliojimus identifikuoti PŽA	Identifikuoja NVO	NNM	Oficialus tarpusavio supratimo memorandumas	Nukreipimo forma
Bulgarija	Nacionalinė kovos su prekyba žmonėmis komisija / Vidaus reikalų ministerijos struktūros / policija	Ne	Taip	Taip	Taip
Suomija	Nacionalinės pagalbos sistema / policija / sienų kontrolė	Ne	Ne ³	Ne	Ne
Airija	„Garda“ (policijos) nacionalinis imigracijos biuras	Ne	Taip	Ne ⁴	Ne
Lietuva	Vidaus reikalų ministerija / policija / NVO	Taip	Taip	Ne	Ne ⁵
Škotija	JK kovos su prekyba žmonėmis centras / JK vizų ir imigracijos tarnyba	Ne	Taip	Ne	Taip
JK	JK kovos su prekyba žmonėmis centras / JK vizų ir imigracijos tarnyba	Ne	Taip		Taip

Be abejo, NNM (arba ekvivalenčių struktūrų) sukūrimas pagerino koordinavimą ir bendradarbiavimą tarp valstybinio ir NVO sektorių identifikuojant PŽA ir nukreipiant vis didėjantį nustatytų / įtariamų PŽA srautą į valstybės institucijas. Tačiau respondentai pabrėžė didelį skirtumą tarp NVO ir kitų tarnybų nustatytų / įtariamų aukų skaičiaus, į NNM ir (arba) valstybės institucijas nukreiptų asmenų skaičiaus ir oficialiai valstybės identifikuotų PŽA skaičiaus. Kai kurie respondentai išreiškė susirūpinimą dėl populiarėjančios praktikos nenukreipti kai kurių pažeidžiamų ir išnaudotų asmenų į NNM, nes paslaugų teikėjas mano, kad greičiausiai asmuo neatitiks PŽA identifikavimo kriterijų, ir bus priimtas neigiamas sprendimas. Kai kurie respondentai pabrėžė ypatingus prostitucijoje išnaudotų moterų poreikius, kurios nebuvo identifikuotos kaip PŽA dėl to, kad sudėtinga įrodyti nesutikimą, ypač jei prekeivių taktika nereikalavo tiesioginio smurto ir prievartos. Be to, keletas respondentų pareiškė susirūpinimą, kad atlikus nukreipimą trūksta skaidrumo dėl teigiamų ir neigiamų sprendimų, nes valstybės institucijos teikia labai mažai informacijos dėl atsisakymo priešasčių identifikuoti asmenį kaip PŽA. Apskritai atrodo, kad yra labai mažai informacijos apie tų asmenų likimą, kurie VN nustatomi kaip patiriantys žiaurų išnaudojimą, bet neatitinkantys prekybos žmonėmis apibrėžties.

3 Nors Suomijoje nėra struktūros, pavadintos NNM, nustatytos / įtariamoms PŽA nukreipiamos į Nacionalinę pagalbos programą, kad būtų identifikuotos ir kad joms būtų suteikta pagalba ir valstybinė apsauga, kuri efektyviai veikia kaip NNM.

4 Airijoje buvo sukurtas Funkcijų ir įsipareigojimų pareiškimas, tačiau tai nėra oficialus nukreipimo protokolas ar tvarka.

5 Nukreipimo forma yra kuriama

4.4 Apmatymo ir atsigavimo laikotarpiai ir leidimai laikinai gyventi

Apmatymo ir atsigavimo (AA) laikotarpiai suteikiami asmeniui, kuris prašymo pateikimo atitinkamai institucijai (pavadinimas nurodytas pirmiau) dieną įtariamas kaip PŽA, o leidimai laikinai gyventi (LLG) išduodami toms PŽA, kurioms, kaip manoma, reikia turėti leidimą gyventi šalyje. 2 Lentelė rodo, kad šių laikotarpių trukmė, leidimai ir sąlygos, kuriomis jie suteikiami, varijuoja tarp šešių šalių:

2 lentelė. Leidimų suteikimas

Valstybė	AA laikotarpis	Lankstus / gali būti pratęstas	Priklauso nuo bendradarbiavimo su policija	LLG	Gali būti atnaujintas	Priklauso nuo bendradarbiavimo su policija
Bulgarija	30 dienų	Taip	Ne	30 dienų	Taip	Taip
Suomija	30 dienų	Taip	Ne	6 mėnesiai –1 metai	Taip	Taip
Airija	60 dienų	Ne	Ne	6 mėnesiai	Taip	Taip
Lietuva	30 dienų	Taip	Ne	6 mėnesiai	Taip	Taip
Škotija	45 dienos	Taip	Ne	366 dienos	Taip	Ne
JK	45 dienos	Taip	Ne	366 dienos	Taip	Ne

Kaip matome, AA, taigi ir teisės į PŽA teikiamas specialias paslaugas, gali būti suteiktos visoms nustatytoms aukoms tuo pat metu svarstant bendradarbiavimą su policija ir pagalbą kriminaliniuose tyrimuose visose šalyse išskyrus Airiją, kur aukos, esančios prieglobsčio sistemoje, EEE arba Airijos piliečiai nėra oficialiai identifikuojami ir jiems nesuteikiami AA laikotarpiai, nes laikoma, kad jie jau turi leidimą likti šioje valstybėje.

LLG išdavimas daugumoje valstybių priklauso nuo bendradarbiavimo su policija. Tačiau JK ir Škotijoje, nors viena iš priežasčių, kodėl gaunamas šios rūšies leidimas, yra bendradarbiavimas su policija, taip pat dvi kitos priežastys, dėl kurių gali būti suteiktas leidimas, konkrečiai, jei leidimo reikia dėl žmogaus asmeninių aplinkybių, pavyzdžiui, reikia užbaigti gydymo kursą arba asmeniui reikia likti šalyje, kad galėtų siekti kompensacijos. Panašiai ir Suomijoje: jei PŽA yra ypač pažeidžiamoje situacijoje, reikalavimo bendradarbiauti su policija gali būti atsisakyta.

Apskritai yra mažai duomenų apie leidimų nesuteikimo priežastis ir iš to kilusias tiesiogines ir ilgalaikes pasekmes asmenims, kuriems leidimai suteikti nebuvo. Daug respondentų įvardijo skaidrumo trūkumą dėl identifikavimo kriterijų, priežasčių, sprendimų neidentifikuoti ir dėl institucijų sprendimų neišduoti leidimų gyventi. Atsižvelgiant į ryšį tarp oficialaus identifikavimo ir PŽA teisių į paramą ir apsaugą, įskaitant teisinį atstovavimą, šiam klausimui reikia tolimesnių mokslinių tyrimų.

5 skyrius. Tarnybų atsakymai

5.1 Agentūrų naudojama apibrėžtis ir ženklai

JT Palermo protokolo prekybos žmonėmis apibrėžtį taiko dauguma agentūrų, turinčių atsakomybę imtis veiksmų prieš prekybą žmonėmis. Tačiau ji vis dažniau papildoma ir derinama ir (arba) pakeičiama išplėstine apibrėžtimi iš prekybos žmonėmis direktyvos. Prekybos žmonėmis šalies viduje klausimas įtrauktas į agentūrų naudojamas sąvokas visose šalyse. Valstybės ir nevyriausybines organizacijos naudoja nemažai tarptautiniu mastu pripažintų gairių ir rodiklių, pvz., Tarptautinės darbo organizacijos (TDO) „Delphi“ rodiklių rinkinį ir ESBO policijos gaires PŽA identifikuoti. Taip pat sukurta ir atskiroms šalims būdingų rodiklių ir gairių, tačiau tarp šalių ar šalių viduje nebuvo vieningos nuomonės dėl sutartų ženklų rinkinio taikymo, kurių laikytųsi ir valstybės, ir nevyriausybines organizacijos. Daug NVO pabrėžė, kad jos ženklų netaiko griežtai ir kad visi pažeidžiami klientai, kurie į jas kreipiasi, gauna paramą ir pagalbą, net jei ženklų nepakanka identifikuoti asmenį kaip PŽA. Pavyzdžiui, prievartinio darbo aukos ir moterų prostitucija ne visada atitinka PŽA apibrėžimą, bet jos gali patirti žiaurų išnaudojimą ir prievartą.

5.2 Specializuotos tarnybos

Paramą, konsultacijas, socialinę paramą ir apgyvendinimą kiekvienoje šalyje teikia specializuotos NVO ir valstybės tarnybos. Fronto liniją laikantys specialistai vaidina lemiamą vaidmenį užtikrinant, kad PŽA būtų susipažintos su būtina informacija apie jų teises ir įvairių formų paramą, į kurią turi teisę PŽA. Jie atlieka rizikos bei saugos vertinimus ir teikia informaciją apie esamus apsaugos bei pagalbos sprendimus. Tarnybos taip pat imasi veiksmų prieš psichologinę prekybos žmonėmis ir seksualinio išnaudojimo žalą ir trauminės patirties simptomus bei pasekmes.

Integruotas paslaugas moterims prostitucijoje ir moterimis, kuriomis buvo prekiauta dėl seksualinio išnaudojimo, teikia specializuotos NVO Škotijoje, JK, Airijoje ir Lietuvoje, kurios iškėlė klausimą dėl didelių prievartos ir išnaudojimo mastų sekso prekybos atvykimo šalyse. Prievartinio darbo aukoms ir prekybos žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais aukoms kai kuriose šalyse taip pat yra teikiamos specializuotos paslaugos, įvardinti konkretūs sektoriai, kuriuose asmenims kyla grėsmė būti parduotiems, įskaitant namų ruošą, socialinę globą ir žemės ūkio sektorius. Tarnybos teikia paramą ne tik esant krizėms, bet dalyvauja ir ilgalaikėje PŽA priežiūroje, padeda joms vėl integruotis į visuomenę, sujungti šeimą kilmės šalyje, o kai kuriais atvejais organizuoja saugų grįžimą į kilmės šalį, jei to pageidauja auka. Socialinės paramos ir tinkamo saugaus būsto propagavimas, prieinamas švietimas, mokymai ir kelių į darbą atvėrimas yra esminis jų darbo aspektas, siekiant, kad PŽA susikurtų tvarius nepriklausomus gyvenimus.

5.3 Paslaugų teikėjai ir teisinės konsultacijos

Paslaugų teikėjai taip pat teikia konsultacijas ir informaciją PŽA daugelyje sričių, įskaitant buvimo šalyje įteisinimą juridškai, prašymus dėl tarptautinės apsaugos, socialinės paramos klausimus ir šeimos susijungimą, įvairių formų teisinį žalos atlyginimą ir kompensacijas, civilinio ir baudžiamojo teisingumo sistemos veiklą. Tačiau, kaip nurodė daugelis partnerių, gauti konsultacijas ir teisinę informaciją apie teises nėra tas pats kaip gauti profesionalią teisinę konsultaciją ir ypač teisinį atstovavimą. Specializuotos tarnybos ir NVO nurodė, kad jie siekia užtikrinti ATI savo klientams ir stengiasi kaip galima anksčiau juos nukreipti į teisės specialistus, turinčius patirties prekybos žmonėmis srityje.

6 skyrius. Galimybė gauti teisinę pagalbą ir teisinę intervenciją

6.1 Galimybė gauti valstybinę teisinę pagalbą

VN priėmė teisės aktus, kurie numato, kad teisinė pagalba būtų prieinama tik patikrinus gavėjų galimybes ir teikiama tiems, kurie negali sau leisti privataus teisinio atstovavimo nurodytose civilinėse ir baudžiamosiose bylose. Kiek tai susiję su prekyba žmonėmis, šios nuostatos buvo išplėtos visose šalyse, kad apimtų ir PŽA, todėl asmuo, kartą nustatytas kaip įtariama auka Bulgarijoje, Lietuvoje, Škotijoje ir JK, teisinės pagalbos gali siekti iki kreipimosi į NNM dėl oficialaus identifikavimo. Airijoje ir Suomijoje teisinę pagalbą galima gauti tik kreipusis į valstybės institucijas, kas praktiškai reiškia, kad reikia bendradarbiauti su policija prieš gaunant teisinę pagalbą.

Visose šalyse skyrus AA laikotarpį arba išduodavus LLG, teikiamos teisinės konsultacijos ir teisinis atstovavimas. Valstybinė teisinė pagalba PŽA visose šalyse apima įvairių prekybos žmonėmis bylų aspektų konkrečias sritis, būtent: dalyvavimą kaip liudytojui baudžiamajame tyrime ir baudžiamuosiuose procesuose dėl prekybos žmonėmis, atstovavimas baudžiamosiose bylose kai nukentėjusysis kaltinamas migracijos pažeidimais arba kriminaliniais nusikaltimais, kurie atsirado dėl to, kad jais buvo prekiaujama, prašymų teikimą dėl imigracijos ir prieglobsčio, įskaitant šeimos susijungimą ir kompensacijas. Tai yra parodyta 3 lentelėje.

3 lentelė. Galimybė gauti valstybinę teisinę pagalbą ir teisinį atstovavimą

Valstybė	Baudžiamasis tyrimas	Baudžiamasis procesas	Nepersekiojimas / neliečiamybė	Kompensacija	Imigracija / prieglobstis	Šeimos susijungimas
Bulgarija	Taip	Taip	Taip	Taip	Taip	Ne
Suomija	Taip	Taip	Taip	Taip	Taip	Ne
Airija	Ne	Ne ⁶	Ne	Ne	Ne / taip	Ne
Lietuva	Taip	Taip	Taip	Taip	Taip	Taip
Škotija	Ne	Ne	Taip	Taip	Taip	Taip
JK	Ne	Ne	Taip	Ne	Taip	Taip

Bendrai respondentai pabrėžė atotrūkį tarp teorinės teisės į teisinę pagalbą ir realios padėties, kalbant apie teisinių paslaugų prieinamumą ir jų kokybę. Ši problema detaliau aptariama 6.3 skirsnyje. Kompensavimo mechanizmas egzistuoja visose šalyse, įskaitant procedūras gauti kompensaciją iš persekiotojų ir valstybės finansuojamas kompensavimo schemas. Tačiau respondentai manė, kad praktikoje tai retai pavyksta ir kad kompensacija buvo viena silpniausių grandžių iš visų ginamų teisių ir dažnai mažiausiai pasiekiami. Taip pat teoriškai, jeigu reikia, gali būti taikomos liudytojų apsaugos priemonės, tačiau praktikoje keliami labai mažai bylų ir yra mažai įrodymų dėl šių priemonių naudojimo praktikoje. Kalbant apie prekybą žmonėmis išnaudojimo darbe tikslais, respondentai taip pat pabrėžė valstybės teisinės pagalbos ir teisinio atstovavimo nebuvimą ieškant darbo ir darbo teismuose.

6 Teisinė pagalba per baudžiamąjį procesą aukai / liudytojui yra teikiama tais atvejais, kai aptariamas jos / jo lytinis elgesys / praėjus

Visose šešiose šalyse pastebima ta pati problema – nėra jokio formalaus kelio, protokolo ar procedūros, kuri užtikrintų, kad ankstyvos teisinės konsultacijos būtų teikiamos visiems nukentėjusiems, nepriklausomai nuo to, kokiuose teisiniuose procesuose jie dalyvauja. Keliai į teisines konsultacijas ir teisinį atstovavimą gali priklausyti nuo to, kuriame teisinio proceso etape jie yra, nuo patirto išnaudojimo rūšies ir gaunamos paramos.

6.2 Prekybos žmonėmis bylų sudėtingumas ir galimybė gauti teisininkus, besispecializuojančius šioje srityje

Kaip minėta, prekybos žmonėmis bylos yra sudėtingos ir plačios. Su imigracija ir tarptautine apsauga susiję teismo procesai, siekiant pasilikti šalyje, ir paraiškų dėl leidimų gyventi svarstymai gali tęstis ilgai, reikia pateikti daug pareiškimų policijai ir išsamius dokumentinius įrodymus. Baudžiamųjų bylų už prekybą žmonėmis ikiteisminiai tyrimai ir baudžiamųjų bylų teisminiai procesai atrodo nepaprastai sunkūs. Teisininkai užtrunka nemažai laiko aiškindami liudytojams tyrimo pasekmes arba teismo procesą, jo trukmę ir liudytojo pareigas, daugeliu atvejų reikia vertėjų žodžiu ir reikia išversti reikalingus dokumentus. PŽA taip pat turi neatidėliotinų ir ilgalaikių poreikių, dažnai reikalinga teisinė konsultacija dėl socialinės paramos, dėl teisės į būstą ir dėl šeimos susijungimo. Todėl nenuostabu, kad visose šalyse pripažinta patyrusių advokatų, besispecializuojančių šioje srityje, svarba, ir tarnybos stengiasi į juos kreiptis, jei tik įmanoma.

Tačiau daugeliu atvejų tarnybos buvo priklausomos nuo valstybės sistemoje esančių teisininkų arba privačių advokatų, kurie neturi specialių žinių ar pakankamai patirties, ypač kaimo vietovėse. Be to, teisininkus, dirbančius valstybės teikiamos teisinės pagalbos sistemoje, gali riboti bylai skiriamas laikas, kuris neatspindi ilgų prekybos žmonėmis bylų teisminių procesų. Kai kuriais atvejais, prieš įsitraukiant specializuotai tarnybai, PŽA gali būti skirtas teisinės pagalbos advokatas, neturintis specialių žinių apie prekybą žmonėmis. Konkrečiai baudžiamosios teisinės pagalbos sistemoje teisė į neliečiamybę dėl nusikaltimų, padarytų, kai asmeniui buvo prekiaujama, praktiškai neveikia, jei asmuo nebuvo identifikuotas kaip PŽA: asmuo traukiamas baudžiamajam atsakomybėn, kuri kai kuriais atvejais baigiasi laisvės atėmimu. Panašiai nesugebėjimas atpažinti prekybos žmonėmis požymių lėmė, kad daug PŽA lieka neidentifikuotos per prieglobsčio suteikimo procesą. Kalbant apie ieškinius dėl žalos atlyginimo, jų pateikimo laikotarpis yra griežtai ribojamas ir, nepateikus jų laiku, sumažėja galimybė, kad ieškinys bus sėkmingas.

Atsižvelgiant į šias aplinkybes, specializuotų, nepriklausomų teisės centrų, tokių kaip LSA Škotijoje ar ICI Airijoje, nauda teikiant aukštos kokybės teisines paslaugas PŽA yra akivaizdi. Jie yra sukaupę specializuotų žinių ir patirties, gali skirti pakankamai laiko sudėtingoms bylos, teikti visa apimančią pagalbą aukoms ir joms atstovauti dėl apgyvendinimo, sveikatos apsaugos ir socialinės paramos, patarti PŽA kaip liudininkams baudžiamosiose bylose, atstovauti aukoms ieškant darbo, darbo teismuose ir teikiant apeliacijas darbo teismams, užtikrinti neliečiamybę dėl baudžiamosios atsakomybės, teikti ieškinius dėl žalos atlyginimo, kurie nepatenka į teisinės pagalbos schemas, ir apsaugoti šeimos narius padedant susijungti šeimoms.

Nepriklausomi teisininkai, besispecializuojantys šioje srityje, vaidina svarbų vaidmenį ugdant PŽA atstovaujančių valstybės sistemoje praktikuojančių teisininkų įgūdžius bei palaikant ryšius su jais ir teikia labai reikalingus mokymus nacionaliniu lygmeniu. Nepriklausomi teisės centrai taip pat gali mesti iššūkį valstybei žmogaus teisių pažeidimų klausimais, stebėti valstybės įsipareigojimų vykdymą pagal tarptautines žmogaus teisių priemones ir užtikrinti, kad išorės peržiūros institucijos būtų informuojamos apie praktiką kiekvienoje valstybėje. Jie taip pat gali rengti kampanijas ir derėtis dėl politinių pokyčių, kad būtų apsaugotos PŽA teisės.

6.3 Ankstyvos teisinės intervencijos nauda prekybos žmonėms aukoms

Didžioji dauguma respondentų iš visų šalių sutarė, kad ATI vaidina lemiamą vaidmenį užtikrinant, kad PŽA galėtų priimti kompetentingus sprendimus, kurie užtikrins, kad PŽA naudosis savo teisėmis ir galės lengviau atsigausti ir vėl integruotis į visuomenę. ATI vertinama kaip užtikrinanti, kad aukos gautų tinkamą informaciją tinkamu laiku, suteikiant joms galimybę visapusiškai dalyvauti sudėtingoje teisinėje sistemoje, naudotis savo teisėmis ir priimti kompetentingus sprendimus kuo anksčiau. Galimybė naudotis šioje srityje besispecializuojančio teisininko, išmokyto šią informaciją pateikti taip, kad ją suprastų auka, paslaugomis užtikrina, kad auka gaus nuoseklią informaciją apie savo teises. Konkreti įvardinta nauda:

- **GALIMYBĖ NAUDOTIS TEISĖMIS.** Aukos, kurioms skirta ankstyva teisinė intervencija, gauna naudos iš ankstyvo identifikavimo, kuris suteikia specialią aukoms skirtą apsaugą ir galimybę naudotis PŽA teisėmis. Tai gali būti lyginama su asmenimis, kuriems nėra pranešama apie PŽA imigracijos procedūras ankstyvuose etapuose ir kurie gali praleisti daugelį metų netinkamame būste prieglobsčio suteikimo sistemoje; kurie lieka nelegaliais migrantais ir negali teikti parodymų, būna įkalinami dėl imigracijos ar kitų pažeidimų.
- **KELIAS Į ATSIGAVIMĄ.** Galimybė priimti sprendimus bei kontroliuoti savo gyvenimus, kai tai anksčiau iš jų buvo atimta, ir žinojimas, kad jie gali susikurti geresnį gyvenimą, yra vienas iš PŽA įgalinančių ankstyvos teisinės intervencijos aspektų. Aukos jaustųsi saugesnės, labiau apsaugotos ir savimi pasitikinčios, žinodamos, kad kažkas gina jų teises ir atstovauja joms byloje. Ryšys, užmegztas su teisės specialistu ankstyvoje stadijoje, laikomas tiek pat svarbiu kaip ir sudėtingos teisinės informacijos perteikimas aiškiai ir prieinamu būdu.
- **NELIEČIAMYBĖ.** ATI yra labai svarbu išvengti bausti auką kriminalinėmis bausmėmis, o advokatai patyrė, kad, kuriant prekybos žmonėms teisinę gynybą, vėlesniuose etapuose ji nebuvo tokia sėkminga. Buvo cituojamos bylos, kuriose klientas buvo patrauktas baudžiamojon atsakomybėn už nusikaltimus, susijusius su buvimu prekybos žmonėms auka, dar prieš suteikiant teises konsultacijas šiuo klausimu. Reikėjo pateikti daug užklausų ir pareiškimų, kol šie nusikaltimai buvo panaikinti ir pašalinti iš kliento įrašų apie teistumą.
- **SUMAŽĖJUSI RIZIKA VĒL TAPTI AUKA.** ATI taip pat yra vertinama kaip esminis elementas užkertant kelią vėl tapti auka, pasikartoti traumuojantiems įvykiams ir pakartotinei prekybai žmonėmis. Nesugebėjimas suteikti tinkamos teisinės konsultacijos ir atpažinti prekybos žmonėmis ženklų gali baigtis deportacijos grėsme arba deportacija, dėl kurios PŽA tampa labai pažeidžiami tolesniam išnaudojimui.

6.4 Ankstyvos teisinės intervencijos nauda remiančioms agentūroms

Agentūros pripažino, kad ATI atneša naudą ne tik PŽA, bet ir jų pačių darbui. Advokatai ir teisės praktikai pripažįsta laviravimo teisinėje sistemoje dėl PŽA sudėtingumą ir mano, kad ATI yra labai naudinga kuriant teisinį kelią jų klientams. Konkreti minėta nauda:

- ATI padeda įstaigoms parengti atitinkamus priežiūros planus, užtikrinti, kad būtų patenkinti visi jų klientų poreikių aspektai, ir užtikrina bendradarbiavimo atmosferą su PŽA ginant jų teises.
- ATI padeda išvengti vėlavimų ir paspartina procesą nustatant tinkamiausius teisinius kelius ankstyvoje stadijoje, sumažina PŽA patiriamą traumą ir netikrumą, sudaro sąlygas veiksmingam teisiniam atstovavimui ir spartesniam bylų išnagrinėjimui.
- ATI padidina galimybę, kad PŽA bendradarbiaus su policija ir efektyviau liudys baudžiamosiose bylose, padidindamos galimybę sėkmingam prekyautojų žmonėms baudžiamajam persekiojimui.

- ATI padidina galimybę laiku pateikti ieškinius dėl žalos atlyginimo ir gauti teigiamą atsakymą.
- ATI sustiprina bendradarbiavimą tarp įvairių agentūrų, nes specialistams aiškūs PŽA prieinami teisiniai keliai ir kiekvienos agentūros vaidmuo užtikrinant teigiamus rezultatus.
- ATI užtikrina, kad PŽA teises gintų valstybė ir visos procese dalyvaujanti valstybės agentūros, o tai sumažina pretenzijų valstybei ir (arba) neigiamų tarptautinių vertinimų riziką ateityje.

6.5 Ankstyvos teisinės intervencijos vieta ir laikas

ATI šiuo metu teikiama daugelyje vietovių, įskaitant teisininkų biurus, prieglaudą, policijos nuovadą, kalėjimus, imigracijos tarnybas ir prieglobsčio centrus prieglobsčio prašytojams ir pabėgėliams. Dėl besiplečiančio ATI tinklo, kai kurie respondentai siūlė oro uostus, pasienį / šalių pasienio punktus, sveikatos priežiūros įstaigas, ligonines ir bendrųjų centrų kaip ATI prieigos vietas. Taip pat buvo pasiūlyta, kad centrai bei organizacijos, reaguojantys į poreikius tų žmonių, kurie turi didelę riziką tapti prekybos žmonėmis aukomis kai kuriose šalyse, pvz., romų tautybės asmenys, asmenys su psichikos sveikatos problemomis ir globjami vaikai, galėtų būti kiti būdai teikti ATI esamoms ir potencialioms aukoms. Taip pat buvo manoma, kad svarbūs viešnamių reidai, norint pasiekti moteris, tapusias prekybos žmonėmis aukomis seksualinio išnaudojimo tikslais.

Tačiau daugelis respondentų pabrėžė, kad pirmajam susisiekimui su pažeidžiamais asmenimis krizinėse situacijose labiausiai tinka specializuotos tarnybos, bendradarbiaujančios su policija ir valstybės institucijoms, kad būtų greitai užtikrinta apsauga ir pagalba. Bendra pozicija buvo tokia, kad į teises specialistus reikia kreiptis kai tik tai tampa praktiška, o glaudus bendradarbiavimas tarp policijos ir specializuotų tarnybų yra esminis. Tai pabrėžia integruotos, tarpžinybinės veiklos svarbą, su kuria ATI yra veiksmingiausia.

7 skyrius. Mokymai, tarpžinybinis bendradarbiavimas ir priežiūra

7.1 Mokymai ir tarpžinybinis bendradarbiavimas

Tarptautinės organizacijos, įskaitant ESBO, UNODC, Tarptautinės migracijos organizaciją (TMO) ir Europos mainų projektus, palengvino žinių ir patirties sklaidą apie daugelį aspektų, susijusių su prekyba žmonėmis: prekybos žmonėmis ženklų atpažinimą, identifikaciją, informacijos įrašymą, nacionalinius nukreipimo mechanizmus, paramos paslaugas ir priėjimo gerinimą sunkiai pasiekiamoms aukoms. Tarpdisciplininiai ir tarpsektoriniai mokymai pagerino supratimą ir žinias apie koordinuotos veiklos svarbą, siekiant užtikrinti veiksmingą atsaką į daugybinius PŽA poreikius. Daugelyje šalių sukurti tarpžinybiniai forumai, strateginės darbo grupės ir tinklai vietiniu ir nacionaliniu lygmeniu, kur agentūros gali bendradarbiauti ir keistis informacija bei patirtimi.

Buvo visuotinai pripažinta, kad per pastaruosius metus bendravimas ir partnerystė tarp agentūrų labai pagerėjo: sukurti NNM, padidėjo nukreipimų skaičius ir pagerėjo bendradarbiavimas dėl prekybos žmonėmis atvejų tarp pagrindinių suinteresuotųjų šalių. Tačiau dėl tarpžinybinės darbo kokybės respondentų nuomonės išsiskyrė. Jie pabrėžė asmeninių ryšių ir santykių su asmenims svarbą, taip pat išreiškė ir susirūpinimą, kad jei nėra tarpusavio supratimo memorandumo ir oficialių protokolų bei strategijų, gera praktika labai priklauso nuo kontaktų, kurie gali ir palikti agentūrą.

7.2 Nacionaliniai pranešėjai

Nepriklausomų išorės peržiūros mechanizmų svarba neabejotina užtikrinant, kad teoriniai įsipareigojimai būtų visiškai įgyvendinti ir pavirstų matoma pažanga ir rezultatais. Tai ypač pasakytina apie penkias iš šešių valstybių, kuriose nėra nacionalinio nepriklausomo stebėjimo mechanizmų. Suomija – vienintelė šalis, turinti nepriklausomą nacionalinį pranešėją. Suomijos mažumų ombudsmenas yra nepriklausoma ir nešališka institucija, atsakinga už tautinių mažumų statuso pažangą, prevenciją ir kovą su etnine diskriminacija bei prekyba žmonėmis.

8 skyrius. Išvados ir rekomendacijos

8.1 Išvados

Teisės aktų ir (arba) jų pakeitimų dėl prekybos žmonėmis priėmimas sukėlė didelę pažangą sprendžiant prekybos žmonėmis problemą šešių šiame tyrime nagrinėtų šalių viduje ir už jų sienų. Buvo įkurtos nacionalinės struktūros, skirtos įgyvendinti valstybės politiką ir užtikrinti visa apimančius ir suderintus veiksmus identifikuojant PŽA, teikiant tinkamą apsaugą ir remiant tiek valstybės, tiek savanoriškas agentūras. Policijos pajėgos įkūrė specializuotus padalinius, ir vis daugiau policijos pareigūnų specializuojasi PŽA identifikavimo bei apsaugos srityje ir palaiko ryšius su specializuotomis valstybės ir NVO agentūromis, teikdamos gyvybiškai svarbias paslaugas. Fronto liniją laikantys specialistai visose šešiose valstybėse dabar turi pakankamai patirties atlikti saugos ir rizikos vertinimus, teikti būtiną informaciją apie teises ir įvairių formų apsaugą ir paramą, į kurią turi teisę PŽA. Jie taip pat reaguoja į ilgalaikius klientų poreikių, susijusių su psichologine parama, socialine parama ir apgyvendinimu.

Nepaisant šios pažangos, šiame pranešime atskleidžiami kai kurie esminiai trūkumai vykdant valstybės įsipareigojimus, kurie turėtų užtikrinti, kad visi asmenys, įtariamai arba nustatyti kaip prekybos žmonėmis aukos, gautų tinkamą apsaugą ir pagalbą. Identifikavimo procesas išlieka problemiškas dėl didelio skirtumo tarp į NNM nukreiptų asmenų skaičiaus ir oficialiai valstybės institucijų identifiкуotų asmenų, kuriems paskui suteikiamos visos PŽA statusui priskiriamos teisės, skaičiaus. Taip pat trūksta skaidrumo ir informacijos apie valstybių priimtų neigiamų sprendimų priežastis tiek identifikavimo ir AA suteikimo, tiek laikinų ir ilgalaikių leidimų gyventi klausimais.

Teoriškai valstybinė teisinė pagalba yra prieinama visose šešiose šalyse, bet yra daug spragų įgyvendinant nustatytą / įtariamą PŽA besąlyginę teisę gauti ankstyvą teisinę konsultaciją ir teisinį atstovavimą. Šioje ataskaitoje pabrėžiamas prekybos žmonėmis bylų teisinis sudėtingumas ir paslaugų teikėjų pastangos užtikrinti, kad jie kuo greičiau nukreiptų savo klientus į praktikuojančius teisininkus, besispecializuojančius šioje srityje. Vis dėlto šis pranešimas rodo, kad nėra jokių oficialių kelių, protokolų ar procedūrų, kurios užtikrintų, kad galimybė gauti ankstyvą teisinę intervenciją būtų suteikiama visada, o nukreipimai teisinėms konsultacijoms ir teisiniam atstovavimui gali priklausyti nuo to, kuriame teismo proceso etape asmuo yra, kokį išnaudojimą patyrė, vieta, kurioje jie nustatyti pirmą kartą, ir jų gaunama parama. Visose šalyse sulaukta teigiamos reakcijos į naudą, kurią suteikia ankstyva teisinė intervencija, teikiama teisininkų, besispecializuojančių šioje srityje, ir ypač nepriklausomų teisės centrų, kurie gali teikti visa apimančią pagalbą ir teisinį atstovavimą.

Galiausiai, nors ir yra nuolatinis tarpžinybinis bendradarbiavimas visose valstybėse, visi sutinka, kad reikia įteisinti esamus susitarimus, puoselėti PŽA teises teisės aktuose, užtikrinti, kad visų agentūrų įsipareigojimai ir vaidmenys būtų nustatyti įstatymais, ir suteikti pakankamą finansavimą paslaugoms, siekiant suteikti geros kokybės paslaugas ir atskaitingas pagalbos bei apsaugos programas PŽA.

8.2 Rekomendacijos

Šios rekomendacijos pasirodė visose šešiose šalyse dėl bendrų veiksmų su PŽA gerinimo, ypač teikiant ATI.

8.2.1 Identifikavimas

- Sukurti visai ES standartizuotus ženklų, priežasčių ir mechanizmų kriterijus.
- Užtikrinti, kad visos nustatytos / įtariamos aukos turėtų teisę būti oficialiai identifikuotos kaip PŽA, gauti priklausančias teises ir pagalbą, kuri nediskriminuoja dėl teisinio statuso ir pilietybės, ir teisę prašyti prieglobsčio.
- Užtikrinti, kad visi policijos pareigūnai ir pasieniečiai būtų visiškai išmokyti ir informuoti apie identifikavimą, nukreipimą ir tinkamą elgesį su aukomis.
- Padidinti išteklius sekso prekybos kontrolei, kad būtų galimas ankstyvas PŽA ir žiaurų išnaudojimą patiriančių asmenų identifikavimas.
- Užtikrinti, kad atsisakymo priežastys būtų skaidrios ir praneštos patiems asmenims ir kad tinkami atsakymai apie atsisakymą būtų duoti pažeidžiamiems asmenims, neperžengiant konfidencialumo ribos.

8.2.2 Ankstyva teisinė intervencija

- Įtvirtinti ATI kaip teisę visoms nustatytoms / įtariamoms ir identifikuotoms PŽA, kuri apima išsamią ir laisvai prieinamą teisinę konsultaciją ir atstovavimą visais civilinės, baudžiamosios ir administracinės teisės aspektais.
- Specializuotos tarnybos turi turėti tvirtas procedūras, kurios užtikrintų, kad auka būtų kuo skubiau nukreipiama į teisinę intervenciją.
- Užtikrinti, kad visoms nustatytoms / įtariamoms, bet dar neidentifikuotoms PŽA būtų teikiamos teisinės konsultacijos, apsauga bei parama ir kad AA laikotarpiai būtų skirti iki bendravimo su policijos pareigūnais.
- Turi būti rasti šioje srityje besispecializuojantys teisininkai, ir jie turėtų būti pasiekiami visose VN, kad galėtų suteikti teisinės konsultacijas kuo anksčiau.
- Civilinės, baudžiamosios teisės ir prieglobsčio sistemų teisininkai turėtų išeiti mokymus, kaip atpažinti prekybos žmonėmis ženklus.
- Turėtų būti išbandomi ir aprūpinti ištekliais šiai problemai dedikuoti specializuoti ir nepriklausomi teisės centrai, tokie kaip LSA Škotijoje ir ICI Airijoje.
- Reikia sukurti ES teisininkų ir advokatų centrų tinklą keitimuisi informacija ir patirtimi ATI prekybos žmonėmis aukoms srityje.

8.2.3 Paslaugų teikimas

- Nustatyti minimalius standartus PŽA apgyvendinimui, užtikrinant, kad būstas saugus ir nekeltų tolimesnio išnaudojimo rizikos, ypač moterims, kurios buvo parduotos seksualinio išnaudojimo tikslais. Netinkamo tiesiogiai suteikiamo būsto prieglobsčio prašytojams naudojimas turėtų būti nutrauktas.
- VN turi suteikti reikalingą finansavimą neįkainojamą darbą atliekančioms specializuotoms tarnyboms, įskaitant jų vaidmenį kuriant tarpžinybines ir nacionalines gaires ir kovojant už pagalbą PŽA gerinimą.
- Turi būti numatyti ištekliai patenkinti ilgalaikius PŽA poreikius, įskaitant sveikatos, socialinių pašalpų, mokymo, švietimo, užimtumo ir apgyvendinimo sritis.

8.2.4 Mokymas ir švietimas

- Užtikrinti, kad prekybos žmonėmis ženklų atpažinimas būtų integruotas į socialinės ir sveikatos priežiūros specialistų, medicinos personalo ir valdžios institucijų mokymus, siekiant skatinti tokių atvejų atskleidimą ir padidinti identifikuotų aukų skaičių.
- Gerinti teismų supratimą apie prekybą žmonėmis ir jautrumą sekso prekybos aukoms.
- Sudaryti sąlygas išsamesniems specializuotų tarnybų specialistų ir įvairių sričių specialistų komandų mokymams, įskaitant mokymus kelioms jurisdikcijoms iš karto.
- Mokyti fronto liniją laikančias tarnybas apie kokybinių tyrimų dokumentavimą ir vykdymą, kuriais būtų galima remtis ateityje kuriant strategijas ir paslaugų teikimą.
- Pagerinti švietimą ir skatinti visuomenės informavimo kampanijas, kad jos pasiektų potencialias ir esamas aukas ir sumažintų baimę kreiptis į valdžios institucijas, ypač migrantams, kurie nėra susipažinę su pagalbos programomis.
- Visuomenės informavimo kampanijos reikalingos, kad padidintų visuomenės supratimą apie prekybą žmonėmis ir sudarytų sąlygas PŽA integruotis į bendrijas.

8.2.5 Tarpžinybinis darbas

- Užtikrinti, kad agentūrų pareigos būtų aiškios, vaidmenys įforminti ir kad būtų sukurtas tarpusavio supratimo memorandumas.
- Išbandyti naujas tarpžinybines bylų konferencijas dalyvaujant PŽA, per kurias visos agentūros galėtų įsipareigoti atlikti savo vaidmenį ir prisiimti atsakomybę prieš nukentėjusįjį.
- Užtikrinti geresnį sistemų koordinavimą, keitimąsi informacija ir skaidrumą visose agentūrose.

8.2.6 Moksliniai tyrimai

- Turi būti finansuojami tęstiniai tyrimai, siekiant įvertinti ilgalaikius rezultatus tiems asmenims, kuriems buvo suteiktas PŽA statusas ir leidimai gyventi atvykimo šalyse.
- Turi būti atliekama išsami analizė dėl skirtumo tarp asmenų skaičiaus, kurie yra nustatyti / įtariami kaip potencialūs PŽA, į NNM ir (arba) į valstybės institucijas nukreiptų asmenų skaičiaus ir oficialiai valstybės identifikuotų PŽA skaičiaus.
- Turi būti atliekami tyrimai dėl likimo tų asmenų, kurie neatitiko valstybės taikomos prekybos žmonėmis apibrėžties ir (arba) jiems buvo atsisakyta suteikti identifikuotos aukos statusą ar leidimus gyventi, bet kurie patyrė žiaurų išnaudojimą, įskaitant moteris prostitucijoje ir migrantus darbuotojus konkrečiuose ekonomikos sektoriuose, įskaitant namų ruošą ir žemės ūkį.
- Atsižvelgiant į santykinai nedidelį nuteistų prekyautojų žmonėmis skaičių, skubiai reikalingi tyrimai dėl veiksmų, trukdančių juos sėkmingai patraukti baudžiamojom atsakomybėn.
- Turi būti atliekami tyrimai dėl teisinės intervencijos laiko bei kokybės įtakos PŽA atsigavimui bei rezultatams ir dėl ATI poveikio baudžiamojo persekiojimo sėkmei ar nesėkmei.

Immigrant Council
of Ireland

www.immigrantcouncil.ie

www.earlylegalintervention.eu